

Autor: Paweł Kołodziński

SCENARIUSZ LEKCJI

Temat: Ważne i mniej ważne w naszym życiu.

Adresat lekcji: uczniowie szkoły ponadgimnazjalnej.

Motto: *Czy jest coś ważniejszego od właściwego rozpoznania tego, co ważne?*

Cele lekcji:

- zapoznanie z jednym z podstawowych celów (sensów) myślenia,
- zapoznanie z pojęciem konfliktu motywacyjnego,
- rozwijanie umiejętności problematyzowania doświadczenia codziennego,
- ukazanie zagrożenia przedmiotowego traktowania wartości, które ze swej natury nie są przedmiotowe,
- wskazanie nieuchronności oraz słuszności hierarchizowania myślenia,
- ukazanie filozofowania jako poszukiwania tego, co istotne w życiu,
- ukazanie przykładów pytań uznanych za podstawowe w historii myśli.

Normy wymagań

Uczeń:

- analizuje doświadczenia życia codziennego,
- rozpoznaje konflikty motywacyjne,
- dokonuje rozpoznania ważności różnych stanów rzeczy,
- uzmysławia sobie potrzebę hierarchizacji w sytuacjach wyboru,
- uświadamia sobie problem konwencjonalności tego, co ważne,
- uczy się odróżniać cele operacyjne (skutecznościowe) od celów zasadniczych,
- określa kryteria celów.

Metody: pogadanka, analiza pytań i odpowiedzi, praca w grupach.

Kluczowe pojęcia: konflikt motywacyjny, filozofia, ważność, hierarchizacja.

Czas trwania: 45 minut.

Przedmiot: język polski, godzina wychowawcza, filozofia, etyka.

Przebieg lekcji:

1. WPROWADZENIE

- a. Na czym polegają konflikty?
- b. Czy istnieją konflikty wewnętrzne?
- c. Nauczyciel wyjaśnia, że ścieranie się chęci wewnątrz psychiki nazywamy konfliktem psychicznym (motywacyjnym).

2. ĆWICZENIE: ANALIZA KONFLIKTÓW MOTYWACYJNYCH

- a. Nauczyciel dzieli uczniów na pary i rozdaje im zestawy przykładów różnych sytuacji związanych z koniecznością wyboru (ZAŁĄCZNIK 1).
- b. Uczniowie mają zadanie określić, jakie motywy są w konflikcie w każdej z sytuacji oraz dokonać wyboru, który z motywów uznają za ważniejszy i uzasadnić swój wybór.
- c. Nauczyciel omawia poszczególne przykłady w dialogu sokratejskim z uczniami (KOMENTARZ 1).
- d. W trakcie analizy nauczyciel podaje uczniom treść zasady przyjemności i zasady rzeczywistości (ZAŁĄCZNIK 2).
- e. W trakcie ćwiczenia nauczyciel dokonuje ćwiczenia analizowania motywacji, hierarchizacji wagi decyzji, porównuje ważność praktyczną (użyteczną) z zasadami etycznymi lub określoną wizją tego, co jest prawdziwym człowieczeństwem [UWAGA: dla uczniów może nie być jasne rozróżnienie między tym co: przyjemne, użyteczne, korzystne a tym, co dobre, słuszne, domagające się realizacji. Może właśnie ta niejasność wyzwoli zapotrzebowanie na dokonanie metaetycznej analizy na lekcjach kolejnych.]

3. REFLEKSJA: TO, CO NAJWAŻNIEJSZE W ŻYCIU

N: Dochodzimy do kwestii fundamentalnej – jakie człowieczeństwo wydaje nam się prawdziwe i słuszne, czyli takie, które należy realizować? Jak sądzicie: co współcześnie wydaje się ludziom najważniejsze w życiu?

U: Sukces, zamożność, popularność, ładne ciało, władza, szczęście w miłości.

N: Czy sądzicie, że wszyscy ludzie mają w tej kwestii rację?

U: Nie, niektórzy nie mają racji. Nie wydaje się, żeby dobrym było życie polegające na ciągłym upijaniu się albo pracoholizm prowadzący do wyniszczenia fizycznego i psychicznego.

4. KOMENTARZ DO WSPÓŁCZESNOŚCI

- a. Nauczyciel czyta uczniom fragment utworu *Postmodernizm* Jacka Kaczmarskiego: *Zachwył tyle wart co wzgarda, Stryczek tyle co kokarda/ Prawda tyle co jej brak, Smaku brak – tyle, co smak.*
- b. Jak rozumieć tę wypowiedź? Czy możemy traktować ją dosłownie? [UWAGA: warto w razie potrzeby wskazać ironię Kaczmarskiego. Przede wszystkim trzeba zapytać uczniów, czy zgadzają się z wizją świata, w którym wszystko jest tak samo ważne lub wszystko jest nieważne]

- c. Nauczyciel uzyskuje odpowiedź od uczniów albo sam stwierdza, że życie wymaga hierarchizacji.

5. ĆWICZENIE: ANALIZA PRZYPOWIEŚCI

- a. Nauczyciel rozdaje uczniom ZAŁĄCZNIK 3.
- b. Uczniowie czytają tekst i zgłaszają swoje komentarze dotyczące tego, co w życiu ważne i konsekwencji niewłaściwego wyboru priorytetów.

6. PODSUMOWANIE LEKCJI

- a. N: Żyjemy w czasach, które już pół wieku temu nazwano czasami technokracji albo skuteczności. Posiadamy ogromną wiedzę o tym, jak dążyć do celu: wyleczyć chorobę czy zbudować dom. Jednak wiedza i umiejętności nie wystarczą do właściwego wyznaczenia celu. Skoro nie wszystko jest tak samo ważne, to trzeba pytać: co jest ważne? Odpowiedzi na to pytanie można szukać także w filozofii.
- b. *Czy jest coś ważniejszego od właściwego rozpoznania tego, co ważne?*
- c. Zadanie domowe: napisz wypracowanie na temat, czy rację miał John Stuart Mill, twierdząc, że lepiej być nieszczęśliwym Sokratesem, niż zadowolonym głupcem.

ZAŁĄCZNIK 1

- 1) Jurek ociężale wstaje z łóżka przed szkołą powtarzając zwyczajowe: ... nie chce mi się!
- 2) Rafał spędza sesję egzaminacyjną na różnych uciechach nie przygotowując się do egzaminu rozstrzygającego o jego pozostaniu na studiach.
- 3) Ryszard kończy naprawę dachu mimo szarpiącego głodu, ponieważ nadchodzi ulewny deszcz.
- 4) Anna ma niewiele pieniędzy. Potrzebuje kupić żywność, ale nęci ją efektowna bransoletka.
- 5) Pali się dom. Irena mimo zagrożenia gorączkowo poszukuje pamiątek z wakacji.
- 6) Janek waha się, czy iść z pociągającą go dziewczyną do kina, czy obejrzeć finał Euro 2016 w telewizji.
- 7) Maurycy zrozpaczony terminalną chorobą swego dziecka zgadza się na zbrodnię w celu dokonania bezcennego przeszczepu ratującego jego dziecko.
- 8) Jadwiga cierpi na chorobę psychiczną (historia z czasów kiedy stosowano leki starszej generacji, mające silne działanie otępiające). Nie chce przyjmować leków, bo chce być świadoma mimo, że to grozi napadami straszliwego lęku.
- 9) Krzysztof rezygnuje z wykonania niegodnego polecenia, wiedząc, że przyniesie to zwolnienie z pracy i perspektywę biedy. Twierdzi, że nie chce się ześwinić, nawet za cenę poważnego materialnego uszczerbku.
- 10) [Za J. S. Millem (1806 – 1873)] Czy lepiej być nieszczęśliwym Sokratesem, czy zadowolonym głupcem?

ZAŁĄCZNIK 2 (po pięć na stronę)

Zasada przyjemności – człowiek odczuwa silną motywację do natychmiastowego zaspokojenia skłonności popędowych (głodu, samozachowania czy seksu).

Zasada rzeczywistości (rozszerzona) – ustrój może powstrzymać realizację zasady przyjemności (realizację dążenia popędowego), jeżeli realizacja może mu zagrażać bądź jest sprzeczna z nakazem superego (moralnością, sumieniem etc.).

Zasada przyjemności – człowiek odczuwa silną motywację do natychmiastowego zaspokojenia skłonności popędowych (głodu, samozachowania czy seksu).

Zasada rzeczywistości (rozszerzona) – ustrój może powstrzymać realizację zasady przyjemności (realizację dążenia popędowego), jeżeli realizacja może mu zagrażać bądź jest sprzeczna z nakazem superego (moralnością, sumieniem etc.).

Zasada przyjemności – człowiek odczuwa silną motywację do natychmiastowego zaspokojenia skłonności popędowych (głodu, samozachowania czy seksu).

Zasada rzeczywistości (rozszerzona) – ustrój może powstrzymać realizację zasady przyjemności (realizację dążenia popędowego), jeżeli realizacja może mu zagrażać bądź jest sprzeczna z nakazem superego (moralnością, sumieniem etc.).

Zasada przyjemności – człowiek odczuwa silną motywację do natychmiastowego zaspokojenia skłonności popędowych (głodu, samozachowania czy seksu).

Zasada rzeczywistości (rozszerzona) – ustrój może powstrzymać realizację zasady przyjemności (realizację dążenia popędowego), jeżeli realizacja może mu zagrażać bądź jest sprzeczna z nakazem superego (moralnością, sumieniem etc.).

Zasada przyjemności – człowiek odczuwa silną motywację do natychmiastowego zaspokojenia skłonności popędowych (głodu, samozachowania czy seksu).

Zasada rzeczywistości (rozszerzona) – ustrój może powstrzymać realizację zasady przyjemności (realizację dążenia popędowego), jeżeli realizacja może mu zagrażać bądź jest sprzeczna z nakazem superego (moralnością, sumieniem etc.).

ZAŁĄCZNIK 3

Pewien wykładowca postawił przed studentami wielki słoje. Wsypał do niego dużych kamieni i zapytał: czy słoje jest pełny? – Pełny – odpowiedzieli studenci. Następnie wykładowca wsypał do słoja drobniutkie kamyki. Zadał pytanie:

– Czy słoje jest pełny?

– Tak, teraz już na pewno – odpowiedzieli studenci. Wykładowca wziął worek z drobniutkim piaskiem i starannie potrząsając słojem dosypał sporo zawartości worka.

– Czy teraz słoje jest pełny?

Nauczeni doświadczeniem studenci w znacznej już liczbie kręcili głowami powątpiewająco.

– I słusznie.

Wykładowca wlał do słoja butelkę wody. – Widzicie; a jednak coś jeszcze się zmieściło.

Potem profesor przemówił do studentów:

– Ten słoje jest jak odbicie codzienności. Duże kamienie to bardzo ważne sprawy. Zaprzętani drobiazgami; pytaniami o wynik meczu, plotkami ze świata czy kolejną porcją wiadomości do nauczania na pamięć nie myślimy o rzeczach najważniejszych. Zabraknie nam miejsca na sprawy ważne. Dlatego musimy w sposób przemyślany wybierać to, czym się zajmujemy.

KOMENTARZ 1

Ad. 1 i 2. Pomocne mogą być zapożyczone z Freuda określenia: zasada przyjemności i zasada rzeczywistości. Jurek wstaje z łóżka mimo, że „mu się nie chce”. Motywacja rozsądkowa (bądź inna wyższego rzędu) popycha do przewyciężenia popędowej skłonności do pozostania w łóżku (opis z konieczności jest uproszczony). Zasada rzeczywistości popycha go do działania. Postępowanie Rafała nie wygląda na rozsądne: w sposób oczywisty grozi poważnym niepowodzeniem (z powodu stosowania uproszczonego modelu nie zajmujemy się np. podejrzeniem nerwicy bądź innego zaburzenia).

Ad. 3. Ryszard działa według zasady rzeczywistości, uznaje priorytet zakończenia remontu dachu ze względu na ewentualne szkody spowodowane ulewą.

Ad. 4. Ewentualny wybór bransoletki przez Annę prowokuje do krytyki; jednak zauważmy, że być może ta decyzja nie stwarza skrajnego zagrożenia, natomiast z pewnością NIE SZKODZI INNYM.

Ad. 5. Zachowanie Ireny możemy przypisać skrajnej dezorientacji w sytuacji zagrożenia; jednak trudno uznać je za rozsądne. Ludzie nie zawsze dokonują racjonalnych wyborów.

Ad. 6. W analizie tej sytuacji warto zwrócić uwagę na udział innego człowieka (pociągającej dziewczyny), szczególnie wtedy, gdy ze strony Janka padła obietnica. Obok jego preferencji zachodzi zobowiązanie mające charakter etyczny. Tutaj badanie ważności wyboru wchodzi na wyższy poziom; wychodzimy zdecydowanie poza zasadę przyjemności.

Ad. 7. Tutaj szczególnie mocno rysuje się różnica między wyjaśnieniem a oceną zachowania. Zdając sobie sprawę z rozpaczliwej napędzającej ojca zauważamy, że prowadzi go to do korzystania ze zbrodni. Mamy do czynienia z radykalnym zderzeniem: wysokiego interesu osobistego z zasadą świętości życia zabijanej osoby. Nasz bohater dąży do TEGO, CO WAŻNE za cenę INNEJ WAŻNOŚCI. Traktuje cudze życie przedmiotowo, jako środek do celu.

W naszym myśleniu wyszliśmy z obszaru indywidualnego praktycznego interesu.

Ad. 8. Jadwiga jest wolnym człowiekiem. Jaka jest granica jej rezygnacji z leczenia? Wystawienie siebie na cierpienia jest, jak sądzimy, uprawnione. Natomiast granica leży w zagrożeniu innych ludzi; dlatego też taki stan rzeczy jest argumentem za ubezwłasnowolnieniem zagrażającej osoby.

Ad. 9. Krzysztof dokonuje wyboru radykalnego; wierność zasadom uznaje za ważniejszą od socjalnego bezpieczeństwa (wzbogacaniem tego przypadku jest uwzględnienie możliwości, że na utrzymaniu Krzysztofa są: niepracująca żona i dzieci*). W przykładzie Krzysztofa

widzimy przewagę etyki nad osobistym interesem (przy możliwości rozszerzonej* ukazuje się prawdziwie trudny dylemat etyczny).

Ad. 10. Rozważając problem wskazany przez Milla pamiętajmy, że on postawił twierdzenie, nie pytanie: lepiej być nieszczęśliwym Sokratesem, niż zadowolonym głupcem. Trzeba jasno wskazać rozbieżności, jakie mogą wystąpić w ocenie członów wskazanej dysjunkcji. Tu się ukazuje podstawowe kryterium oceny ważności sposobu życia w ogóle: czy ważniejszy jest dobrostan (ogólna suma bezpieczeństwa i wygod), czy też za ważniejszą uznamy jakość człowieka (intelektualną i moralną).

GENERATOR MYŚLI HUMANISTYCZNEJ